

Проте у тексті з'являється досить цікава деталь – це книжка Дж.Селінджера під назвою “The Catcher in the Rye”, яку читає вбивця після скоєння злочину. А відбувається це так: “Коли за кілька хвилин прибуває поліція, вбивця сумирно сидить на тротуарі, тримаючи в руках розгорнену книгу. Можливо, як виправдання. Можливо, як звинувачення” [1, с. 167]. Додамо, що саме ці рядки є епіграфом до розділу “Геопоетика” книжки “Диявол ховається в сирі”.

Насправді визначити твір “Рятування в житах” лише як есе – означає обмежити його тематичний спектр, оскільки в канву свого твору, що розповідає про вбивство Джона Ленона, Юрій Андрухович уплітає рецензію славнозвісного роману Джерома Селінджера. Автор звертає увагу не лише на архітектоніку, образність, ідейно-тематичний зміст роману, а й на переклади твору та шляхи надходження його до рук читачів.

Доцільно взяти до відома ті моменти, факти, на яких акцентує свою увагу Ю. Андрухович. Насамперед – особливості перекладу назви роману, оскільки вона містить у собі багатогранний образ і є своєрідним дзеркалом твору. Назва рецензії ніби відгукується на можливі викривлення перекладів заголовку. Отже, “перекладена свого часу російською назва Селінджерова роману “Над пропостью во ржи” (замість образу та й метафоричного мислення загалом, напевно, уможливили саме таку перекладацьку версію), була сприйнята як догма для інших національних шкіл і традицій – у такий спосіб, припускаю, з'явився й український варіант “Над прірвою в житі”, не раз і навіть якимось закономірно створюваний потім усілякими коректорами й іншими причетними... Мені залишається тільки меланхолійно думати... про те, що – вже не знаю хто: автор, редактор чи цензор українського перекладу – міг виявитися самостійним, піти відмінним від еталонного російського шляхом і назвати роман ну хоча б, скажімо, “Ловець у житах”” [1, с. 167].

Юрій Андрухович навмисне наводить низку фактів і зменшує образне тло. Проблема перекладу суголосна з іншим не менш гострим питанням – існування української мови незалежно від російської на пострадянському просторі, – що досі не вирішене.

Отже, есе-рецензія – один із популярних жанрових модифікантів, що друкуються на шпальтах сучасної періодики. Це пояснюється також певною типологічною спорідненістю рецензії та критичного есе. Окреслене питання є досить широким і вимагає подальшого дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрухович Ю. Дванадцять оброчів / Ю. Андрухович. – К.: Критика, 2004. – 336 с.
2. Василенко М. К. Динаміка розвитку інформаційних та аналітичних жанрів в українській пресі: Дис. ... д-ра філол. наук / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К., 2007. – 410 с.
3. Галич О., Назарець В., Васильєв Є. Теорія літератури: Підручник. / О. Галич, В. Назарець, Є. Васильєв. – К.: Либідь, 2001. – 488 с.
4. Іванова Н. С. Есеїстичне письмо і поетика межових форм в українській літературі 1920-их років // Автореф. дис. ...к. філол. наук.10.01.01. / Н. С. Іванова – К., 2009. – 19 с.
5. Копистянська Н. Х. Жанр, Жанрова система у просторі літературознавства: Монографія / Н. Х. Копистянська. – Львів: ПАІС, 2005. – 368 с.
6. Літературознавчий словник – довідник / ред. Р. Т. Гром'як – К., Академія, 1997. – 752с.
7. Москалець К. Гра триває: Літературна критика та есеїстика / К. Москалець. – К.: Факт-Наш час, 2006. – 240 с.
8. Москалець К. Людина на крижині: Літ. критика та есеїстика / К. Москалець. – К.: Критика, 1999. – 256 с.
9. Процюк С. Любити і ненавидіти / С. Процюк // Кур'єр Кривбасу. – 2003. – № 168. – С. 189–195.
10. Теорія і практика радянської журналістики (Основи майстерності. Проблеми жанрів): Навч. посібник / Під ред. В. Й. Здоровега. – Львів: Вид-во при Львів. Ун-ті, 1989. – 328 с.

“РОЗПОВІДАТИ СЕБЕ”: НАРАТИВНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ У ІНТЕРНЕТІ

Євгенія НЕСТЕРОВИЧ

Львівський національний університет імені Івана Франка

Як текстове середовище Інтернет змушує особистість писати і читати саму себе. Внаслідок цього відбуваються відчутні зміни у літературній комунікації. Для осмислення новітніх віртуалізованих фігур Автора і Читача у статті застосовується концепт нарративної ідентичності Поля Рікера.

Ключові слова: нарративна ідентичність, електронна література, літературна комунікація.

Как текстовая среда Интернет заставляет личность писать и читать саму себя. Вследствие этого происходят ощутимые изменения в литературной коммуникации. Для осмысления новых виртуализированных фигур Автора и Читателя в статье применяется концепт нарративной идентичности Поля Рикёра.

Ключевые слова: нарративная идентичность, электронная литература, литературная коммуникация.

Internet as a text-oriented environment makes a person record and read oneself. It results in visible changes in literature communication. The paper uses Paul Ricoeur's narrative identity concept for the interpretation of emerging entity of Author and Reader.

Key words: narrative identity, electronic literature, literature communication.

Поява Інтернету і значне взаємопроникнення людського побуту та мережі спричинили безліч наслідків. Зміни, що їх відчуває на собі кожен, потребують осмислення, і не завжди у відповідній галузі наук існують готові методи для досліджень. Літературна комунікація, переходячи у віртуальну реальність, набуває багатьох нових особливостей та характеристик, а її учасники значно відрізняються від звиклих фігур Автора і Читача. Індивід у мережі отримує настільки ширші функціональні можливості для самовираження, що порівнювати їх із реальним життям досить важко. Пошук актуального теоретичного інструментарію для дослідження особистостей Читача і Автора у мережі видається нам важливою проблемою сучасного літературознавства.

Гібридність нової, віртуалізованої особистості осмислюють останніми двома десятиліттями усі дисципліни гуманітарного кола. Кетрін Хейліс, дослідниця *електронної літератури*, влучно зауважує, що *“так само, як роман дав право голосу та допоміг створити ліберальний гуманістичний суб'єкт у XVII–XVIII століттях, так само електронна література водночас відображає та визначає новий вид суб'єктності, що характеризується розподіленним пізнанням, мережевою діяльністю, яка залучає людські та автоматичні чинники, та плинними кордонами, розосередженими на реальні і віртуальні локації”* [10].

Але проблеми людської ідентичності набули актуальності ще до виникнення перших зразків електронної літератури, ніби у передчутті близьких випробувань – у працях Х. Арендт, Ю. Габермаса, А. Макінтайра, Е. Гуссерля, Е. Левінаса, В. Гьосле, П. Рікера. Інтернет тільки додає значної динаміки у роздуми над персональною ідентичністю: наш внутрішній Інший набуває права голосу та самовираження у віртуальному просторі, втілюється й оформлюється у мережі.

Запропонований Рікером концепт *нарративної ідентичності* досі не застосовувався до трактування особистості в Інтернеті, проте часто почав фігурувати у дослідженнях сучасних психологів та філософів, а отже, актуальний для осмислення людини XXI століття. Мета нашої роботи – розглянути віртуалізованих Автора та Читача як “оповідачів” власної ідентичності, а публікацію творів у соціальних мережах як частину *персонального нарративу*. Завдання статті – використовуючи основні тези Поля Рікера та провідні дослідження кіберпростору психологами, соціологами, лінгвістами, теоретиками і антропологами літератури, продемонструвати, як текстове середовище мережі провокує учасників комунікації до текстуалізації самих себе, даючи унікально зручний простір для реалізації саме *нарративної ідентичності*. На нашу думку, такий підхід дає нову продуктивну точку зору на природу *електронної літератури* та стратегії її письма і читання.

Будь-який користувач/ка мережі Інтернет має свій, хоча б мінімальний, ідентифікатор – при максимальній редукції ним буде номер IP адреси. Але якщо мова йде про повноцінну комунікацію, то індивід, щоб долучитися до неї, мусить певною мірою *віртуалізуватися* – створити свій віртуальний аватар, який і буде фактично брати участь у мережевому спілкуванні. Скот Бюкетмен порівнює існування у мережі з перебуванням водночас у двох планах: *“поки об'єктивне тіло особи лишається у реальному світі, феноменологічне тіло проектується у реальність терміналу”* [8, с. 149]. Так виникає *“кіберсуб'єкт”* – плинна ідентичність на межі віртуального та реального світів. Ступінь віртуалізації та її спосіб – індивідуальний вибір кожного користувача, проте особа усвідомлює можливість “оформити” свою персону за власним бажанням – і це дозволяє нам взаємодіяти з самими собою принципово новими шляхами та способами. Неможливо відокремити матеріальний бік самовираження від його якісного та тематичного наповнення, тому технічні засоби, доступні людині, відіграють важливу роль у розумінні нової ідентичності. Слід пам'ятати про засадничу *мультимедійність* та *гіпертекстовість* будь-якого тексту/письма у мережі.

Сучасна літературна комунікація відбувається у середовищі соціальних мереж як найзручнішого наразі комунікативного простору. Отже, автори та читачі зустрічаються тепер не лише на сторінках книжок, але часто – і лицем до лица у соціальних мережах (Facebook, Vkontakte тощо). Очевидно, що такі умови значно відрізняються від традиційних, бо спілкуються між собою фактично віртуальні аватари, сконструйовані

особистості, а не реальна людина-читач і реальна людина-автор, і спілкування між ними відбувається саме на текстовому рівні. Щоправда, цей текст значно відрізняється від традиційного поняття.

За Рікером, *нарративна ідентичність* – це форма ідентичності, до якої людина здатна дійти через оповідну діяльність. Рікер розрізняє “*idem*” та “*ipse*” і концентрує увагу саме на другому – “*самості*”, що мінлива і постійна водночас. Розмірковуючи над співвідношенням історії та художнього вимислу, філософ доходить висновку, що саме нарративна ідентичність стає їх місцем зустрічі: “<...> чи не вважатимемо ми людські життя придатнішими для сприйняття, коли вони інтерпретуються як історії, розказані про них іншими людьми. І чи ці історії не стають у свою чергу зрозумілішими, коли до них прикладаються нарративні моделі-інтриги, запозичені з історії чи художніх творів?” [4, с.139]. Сторінка соціальної мережі створюється та сприймається саме як нарратив – ми “читаємо” Іншого з його/її заповнених анкетних даних та дій у профайлі. Моментом “*нульової ідентичності*” [4, с.200] можна вважати момент реєстрації у віртуальному середовищі: тут навіть не суб’єкт, а саме вже середовище починає з питання “Хто Ви?”. Рікер розглядав цей досвід не як зникнення “Я”, але як цілковиту оголеність питання – таким досвідом для нього були релігійні посвячення або глибинні внутрішні перетворення особистості. Ініціацію у мережевий простір можемо сприймати як опанування особистістю ще одним інструментом самопрезентації, що спонукає до вияву нових її аспектів.

Важливо розуміти, що такі форми самовираження у соціальних мережах не є нав’язаними зверху, вони утворюються у відповідь на масові запити та потребу користувачів. Тобто люди прагнуть структурувати своє життя саме у такому форматі: хронологічно, взаємопов’язано з життями інших осіб чи публічними подіями, відзначаючи відвідані місця тощо, що цілком лягає у концепцію Рікера: *особисті нарративи*, переплітаючись, становлять колективну історію. Новітній суспільний рух, розповсюджений на Заході, демонструє нам крайню форму людського прагнення “спинити час”, описати себе, пізнати і не втратити жодної деталі – “*lifelogging*” спирається на можливості сучасної техніки і полягає у фіксації фізичних та емоційних процесів у житті особистості цілодобово. Тобто, крім того, що Facebook фіксує Ваші фото, статуси та коментарі, Foursquare – Ваше пересування, додається ще 5–7 сервісів, які у режимі реального часу оновлюють Ваш поточний настрій, тиск, пульс, рівень кофеїну у крові та кількість спалених калорій. Рух має назву “*Quantified Self*” [14]

і демонструє нам приклад нового автобіографізму, який враховує і якісні, і кількісні показники, що характеризують людину. Крім того, це виводить на поверхню ще одну важливу деталь: відсутність чіткої межі між віртуальним та реальним просторами. Віртуальне середовище не більш штучне, аніж решта людської культури – “штучність” тут означає тільки “рукотворність”. Натомість дії, відчуття та емоції особи перебувають у постійному курсуванні між віртуальним та реальним просторами. Більше того, сказане/написане у мережі стає вчинком, дією – так само, як і в літературі, де оповідь і є діяльністю.

Користувач/ка стає ніби автором/кою себе, формує свою ідентичність у оповіді. Читачами цього тексту у найширшому значенні терміна стають усі інші користувачі: вони знайомляться з особою виключно через текст, нею презентований. Оскільки на даному етапі розвитку технологій у цей текст рівноправними частинами можуть бути включені аудіо- і відеофайли та посилання, то маємо розлогу та яскраву *мультимедійну гіпертекстову оповідь*. Автор цієї оповіді, якщо йти за Рікером, отримує ніби “додаткові права” на свою власну долю: “*Створюючи оповідь з окремого життя, автор якого не я в аспекті існування, я стаю його співавтором у аспекті сенсу*” [4, с.194]. Записуючи події свого життя у свій *timeline*, особа переосмислює їхнє значення, презентує їх публіці у тому світлі, що здається їй найдоцільнішим саме з теперішньої точки зору. Крім традиційного та відомого нам з досвіду друкованого читання, сучасні користувачі оволодівають ще й новими *нарративними стратегіями*, закоріненими суто у мережевому середовищі, – відео/аудіо щоденники, гіпертекстові посилання, що функціонують як повноправні одиниці тексту, технології *flash* та анімації – все це не замінює традиційний стилістичний та формальний арсенал автора, проте значно розширює його. Щоправда, для використання нового інструментарію потрібен і новий вид грамотності: медіамитець та куратор віртуальних музеїв Агрікола де Колонь твердить, що сучасний художник повинен володіти мовою програмування так само вільно, як і мовою свого виду мистецтва – інакше він просто позбавляє себе аудиторії і використовує застарілі канали комунікації.

Оскільки інші сприймають нас через *гібридну оповідь*, то можна говорити про те, що ми тим самим стаємо для читачів наших сторінок персонажами [4, с.170]. Профайли у ретроспекції становлять собою синтез подій нашого життя, зафіксованих нами або іншими (за нашої згоди), і структуруються у темпорально єдину історію – хоч тематично можуть бути об’єднаними тільки особою автора. Ніхто не є незмінним протягом

довшого часу (Рікер вважає час невід'ємним у розумінні природи людської ідентичності), тому у процесі оповіді про самого себе особистість змінюється, і текст на сторінці соціальної мережі фіксує ці зміни. Загалом, розуміння категорії часу сучасної особистості зазнає змін: він *“не буде більше рухатися по колу (як у часи усності), ані лінійно (як у історичному суспільстві писемності), але стане точковим”* [9, с.66]. Тому до поняття *динамічної ідентичності*, яке використовує Рікер, варто додати *фрагментарність* як ознаку особистої оповіді в Інтернеті.

Важливим також є зауваження про взаємовплив оповіді і персонажа: *“Оповідь формує ідентичність персонажа, яку можна назвати її нарративною ідентичністю, конструюючи ідентичність історії, що розповідається. Саме ідентичність історії створює ідентичність персонажа”* [4, с.178]. Людина, розповідаючи себе у віртуальній реальності, постійно саму ж себе спостерігає як персонажа – і має нагоду переоцінювати свій образ, відповідно коригуючи його. Психологи неодноразово наголошували на тому, що самовираження у мережі значно впливає на індивіда, допомагає глибшому самоусвідомленню, саморефлексії [3; 5]. Також дослідження доводять, що так звані *“ефект третьої особи”* актуалізується у соціальних мережах – користувачі психологічно відсторонюються від себе і швидше визнають вплив соцмереж на інших осіб, аніж на себе самих [13]. Проте повне збереження персональної історії (переписок, коментарів, фото, текстів тощо) дає унікальну нагоду побачити власну фіксацію у кожному з часових моментів, прочитати свою оповідь і відчути темпоральний вимір людського існування. За Рікером, ми постійно використовуємо схеми відомих сюжетів для того, щоб організувати непевну навколишню реальність [4, с. 195], а текстова природа мережі тільки провокує посилення цього ефекту. Дискурсивний аналіз статусів користувачів у Facebook [12] доводить, що їх варто розглядати як жанр на межі між усним та письмовим висловлюванням – цей зсув зауважував ще Волтер Онг [11].

Цікавим феноменом з точки зору віртуальної літературної комунікації стає приватна сторінка письменника у соціальній мережі. Наприклад, Юрко Іздрик веде свій онлайн-щоденник під назвою *“Мертвий щоденник”* на сервісі Livejournal [1], де має 990 зареєстрованих читачів і входить до першої тисячі найпопулярніших блогів в Україні. Також він має сторінку *“юр іздрик”*[7] у соцмережі Facebook, де його читають майже 900 підписників та ще значна кількість *“друзів”* (точні цифри закриті для доступу). На цій сторінці він публікує свої тексти з посиланнями

у ЖЖ, де вони так само доступні читачам. Публікація віршів у рядку *“оновлення статусу”* провокує читачів сприймати ці тексти як персональне переживання автора, адже у цій графі соцмережа пропонує відповісти на питання *“Що відбувається?/Як Ваші справи?”*. Відповідно, у житті Іздрика *“відбувається”* вірш. У рамках дискурсивного аналізу оновлення статусу – це звертання, завжди розраховане на певну відому автору аудиторію. Тому, власне, і виникає категорія *“розповідності”* (*“tellability”* – *“здатність історії до оповідання”*) – автор орієнтується на своїх читачів, яких він може оцінювати кількісно, якісно та навіть персонально. Водночас існує доступ до цієї інформації сторонніх, не залучених читачів, і контролювати цей процес досить складно, особливо якщо враховувати ефект *“неіснуючого часу”* у віртуальному просторі – дискусія до тексту, опублікованого давно, постає перед кожним новим читачем як теперішнє.

Повертаючись до публікації текстів безпосередньо на персональній сторінці автора (Іздрика), можемо бачити, що дистанція між ліричним героєм творів і автором як приватною особою фактично зникає – у коментарях виникають запитання, які насправді варто було б адресувати уявному ліричному голосу, але вони адресовані Іздрику. Сам поет усвідомлює свою *“непоетичну”* позицію: *“У Інтернет-просторі я такий самий юзер, як і решта, просто мої статуси римовані, та й усе”*[2]. Художні властивості тексту змішуються зі сприйняттям його як частини персональної оповіді людини про своє життя, оскільки на цій же сторінці Іздрик може публікувати якісь приватні фото, відео, які йому подобаються, жарти тощо. У цьому випадку Юрій Іздрик на Facebook водночас існує як приватна особа, як автор текстів, опублікованих у мережі, і як персонаж своїх віршів, голос, який промовляє з них. Ці ж самі тексти незабаром з'являться у вигляді традиційної поетичної збірки, і цікаво буде простежити відмінність рецепції *“електронних”* та *“паперових”* читачів. Проте навіть на папері буде відображено деякі елементи віртуального виміру – наприклад, автор вирішив подати у змісті точний час появи кожного вірша, оскільки ця інформація фіксується у мережі автоматично, і дає змогу навіть майбутнім читачам відтворити в уяві детальну хронологію письма [2].

У концептуальному мультимедійному facebook-романі Олега Шинкаренка *“Кагарлик”* [6], що стартував 10 грудня 2012 року, є багато цікавих для літературознавця моментів, але наразі ми звернемо увагу на позиціонування автора. Текст твориться на очах читачів: кожного дня на сторінці роману у Facebook з'являється рівно 100 слів, перша

фраза уривку є видозміненим початком всесвітньо відомих книжок, виданих на папері до ХХІ сторіччя: “Таким чином, Facebook-роман “Кагарлик” є своєрідним “продовженням” одночасно всіх романів минулого” [6]. Цікаво, що у соцмережі створено окрему сторінку-профайл для роману, і уривки з’являються на ній від імені самої книги. “Кагарлик” пише сам себе, при цьому так само звать і головного героя роману, визначеного автором у стилі “галюцинаторний реалізм”. Текстові уривки змінюються іноді звуковими партіями, які “ілюструють” певні уривки з твору. Формується *фрагментарна, мультимедійна оповідь*, розподілена у часі. Найцікавішим для нашого дослідження є ставлення до такої форми читачів: коментуючи текст, що від початку оформлюється від першої особи і навіть офіційно позначається на сторінці назвою книги, а не іменем автора, читачі тим не менше, апелюють у своїх запитаннях саме до автора, іноді навіть називаючи його на ім’я. Автор часто спокушається на такі запитання і пояснює, що саме відбувається у тому або іншому уривку чи як буде далі – але робить це від імені книги, а не зі своєї власної сторінки. Виникає дивне відчуття: книга сама обговорює себе (голосом свого автора), обіцяє те чи інше продовження сюжету, пояснює інтертексти тощо, і це відчутно змінює рецепцію твору.

Перед нами – кардинально інша модель *літературної комунікації*, що її вже не так просто укласти у схему Автор – Текст – Читач. Читачі літературних текстів у мережі почувають себе вільніше і впевненіше, оскільки вони вже мають досвід письма – *самописання*, – створення свого власного образу. Крім того, засаднича антиєрархічність мережі, постульована багатьма дослідниками (А. Бард, С. Дацюк, М. Кастельс та М. Мак-Луен) у світлі концепції *нарративної ідентичності* набуває нового аспекту: якщо ми самі себе пишемо у віртуальному просторі, то усі ми в рамках цього простору – персонажі великої колективної оповіді. Це також пояснює стирання інституційних меж та статусів у Інтернеті, адже реальність, сприйнята як оповідь, проживається інакше і спонукає суб’єкта діяти принципово іншим чином: немає майже нічого неможливого в “уявному” світі оповіді. Можна стати знаменитістю, а можна підняти цілу революцію – якщо вміти оперувати наявним інструментарієм.

Читання і письмо за своєю суттю є індивідуальними, але водночас і соціальними практиками. Тому зсуви у співвідношенні особистої і публічної сфер так само, як і помітні зміни тілесних практик (якими є читання і письмо), пов’язані з розвитком технологій, не можуть

не позначатися на них. І хоч багато нових явищ видаються на перший погляд дивними чи далекими від гуманітаристики, ревізія теоретичних концепцій ХХ ст. та розуміння природи нових технологічних засобів дає дослідникам достатньо плідних ідей для глибокого осмислення проблеми *ідентичності особистості* у сучасному світі. Очевидно, що концепція *нарративної ідентичності* Поля Рікера не може уповні пояснити побутування особи у мережі – вона створювалася у доінтернетну епоху і хіба передчувала зсуви у людині початку ХХІ століття. Детальне осмислення мережевих читацьких та письменницьких практик і є одним із завдань сучасної теорії літератури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Іздрик Ю. Мертвий шоденник [Електронний ресурс] / Ю. Іздрик. – Режим доступу: <http://izdryk-y.livejournal.com/>
2. Іздрик Ю. Я схильний сумніватися у своєму авторстві [Електронний ресурс] / Юрій Іздрик // Zbruc – 2013. – Режим доступу: <http://zbruc.eu/node/6952>
3. Подольська Т. В. Комунікативно-дискурсивні практики як поле функціонування нарративної ідентичності: [Електронний ресурс] / Т. В. Подольська. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/25_NPM_2009/Philosophia/51421.doc.htm
4. Рікер П. Сам як інший / П. Рікер; Пер. з фр. – Вид. 2-е. – К.: Дух і Літера, 2002. – 458 с.
5. Чудова Н.В. Особенности образа “Я” жителя интернета / Н.В.Чудова // Психологический журнал. – 2002. – №1. – С. 103–115.
6. Шинкаренко О. Кагарлик [Електронний ресурс] / О. Шинкаренко. – Режим доступу: <https://www.facebook.com/kaharlyk?ref=ts&fref=ts>
7. юр іздрик, сторінка Facebook [Електронний ресурс] / іздрик юр. – Режим доступу: <https://www.facebook.com/okriru>
8. Bukatman S. Terminal penetration / Scott Bukatman // The Cybercultures Reader, edited by David Bell and Barbara M. Kennedy. – London and New York, 2000. – P. 149–173.
9. Escobar A. Welcome to Cyberia. Notes on the anthropology of cyberculture / Arturo Escobar // The Cybercultures Reader, edited by David Bell and Barbara M. Kennedy. – London and New York, 2000. – P. 56–75.
10. Hayles K. N. Electronic literature: What is it? [Електронний ресурс] / N. Katherine Hayles. – Режим доступу: <http://eliterature.org/pad/elp.html>.

11. Ong W.J. *Orality and Literacy: The Technologizing of the Word* / Walter J. Ong. – Methuen: London and New York, 1982. – 201 p.
12. Page R. E. *Stories and Social Media: Identities and Interaction* / Ruth E. Page. – Routledge Studies in Sociolinguistics, 3. – Routledge: Taylor and Francis, 2012. – 240 p.
13. Paradise A., Sullivan M.. (In)Visible Threats? The Third-Person Effect in Perceptions of the Influence of Facebook / Angela Paradise, Meghan Sullivan // *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*. – 2012. – Vol.15, № 1. – P. 55–60.
14. Quantified Self [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://quantifiedself.com/>

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ПОСТГУМАНІСТИЧНОЇ ДОБИ В ТЕКСТАХ Е.ЄЛІНЕК Й О.ПАМУКА

Борис НИКОЛАЄВ

Київський національний лінгвістичний університет

У статті робиться спроба на основі соціоцентричної парадигми, котра спирається на основні концепти праць російського вченого О.Лосева (*А. Лосева*) “Діалектика міфу” і нідерландського науковця Й. Гейзінги (*J. Huizinga*) “Homo Ludens”, дослідити особливості інтерпретації постгуманістичної доби в романах австрійської письменниці Е.Єлінек (*E. Jelinek*) “Піаністка” і турецького письменника О.Памука (*O. Pamuk*) «Сніг».

Ключові слова: соціоцентрична парадигма, міф, міфологема, гра, людська екзистенція.

В статье делается попытка на основе социоцентрической парадигмы, которая опирается на основные концепты работ российского учёного А.Лосева “Диалектика мифа” и нидерландца Й. Хейзинги “Homo Ludens”, изучить особенности интерпретации постгуманистической эпохи в романах австрийской писательницы Э.Елинек (*E. Jelinek*) “Пианистка” и турецкого писателя О. Памука (*O. Pamuk*) “Снег”.

Ключевые слова: социоцентрическая парадигма, миф, мифологема, человеческая экзистенция.

The paper makes use of socio-centric paradigm based on Russian scholar O.Losev’s (Dialectics of Myth) and Dutch thinker J.Huizinga’s (Homo Ludens) fundamental concepts to research specific interpretation of Post-human era in Austrian writer E.Jelinek’s (*Die Klavierspielerin*) and Turkish author O.Pamuk’s (*The Snow*) novels.

Key words: socio-centric paradigm, myth, mythologem, play, human existence

У розвідці ми ставимо перед собою такі завдання. По-перше, розширити методологічне поле дослідження гуманітаристики та сучасного літературного процесу за рахунок актуалізації двох класичних наукових текстів першої половини ХХ ст.: “Діалектики міфу” росіянина Олексія Лосева (*Алексей Федорович Лосев*) [5] і “Homo Ludens” нідерландця Йогана Гейзінги (*Johan Huizinga*) [3]. По-друге, на основі концептів Лосева і Гейзінги зробити спробу проінтерпретувати концепт постгуманістичної доби. По-третє, аналітично дослідити художні твори – романи двох лауреатів Нобелівської премії відповідно за 2004 та за 2006 роки: “Піаністку” австрійської письменниці Ельфріди Єлінек (*Elfriede Jelinek. Die Klavierspielerin*) [18] і “Сніг” турецького письменника Орхана Памука (*Orhan Pamuk. Kar*) [19] у контексті зазначених вище методологічних підходів.

Два мислителі ХХ ст. наприкінці модерної доби існування європейського суспільства (зарахуємо сюди і простори Російської імперії у всіх її модифікаціях, і цивілізацію по той бік Атлантики) у своїх працях сформулювали засади загальнолюдської специфіки орієнтації у світі. Це були росіянин О. Лосев і нідерландець Й. Гейзінга.

Російський учений народився 22 вересня 1893 р. у місті . Його мати була донькою настоятеля місцевого Михайла Архангела. Отже, в сутнісному ядрі його ментальність належала до традиційно-християнської (православної, себто східно-християнської). Вищу освіту Лосев отримав у Московському університеті. Два роки юнак перебував на стажуванні у Берліні – таким чином мав увібрати в себе деякі засади західно-християнської свідомості, можливо, в її протестантському варіанті. У 1922 р., за радянської доби, став професором Московської консерваторії, членом Державної Академії художніх наук. У тому самому році взяв шлюб із математиком і астрономом Валентиною Михайлівною. У 1929 р. за внутрішнім покликом та на знак протесту проти гонінь влади на церкву вони обоє таємно прийняли чернечий постриг під іменами Андронік та Афанасія [13; 14].

У 1930 р. Лосєви були заарештовані: спочатку чоловік, по тому – дружина. Приводом для арешту стала книга вченого “Діалектика міфу”, у котрій фактично відкидалися основні засади єдиної дозволеної в країні на той період філософської доктрини – історичного та діалектичного матеріалізму. У 1933 р. у зв’язку з інвалідністю чоловіка подружжя було звільнено із таборів та їм було дозволено проживання в Москві. Книжка,